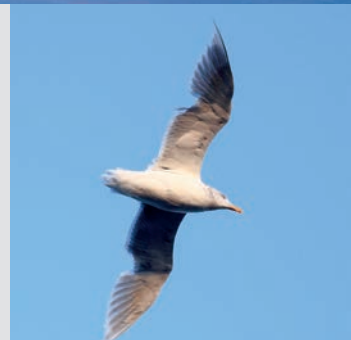
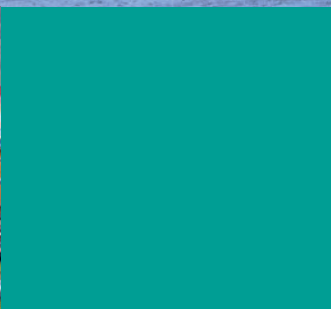

Dette er Svalbard 2016

Hva tallene forteller

Hva forteller tallene?

Med *Dette er Svalbard* ønsker SSB å gi en bred og lettfattelig framstilling av samfunn, natur og miljø på Svalbard med utgangspunkt i tilgjengelig statistikk og analyse. I tillegg til SSBs egen statistikk er det brukt statistikk og informasjon fra eksterne kilder for å gi et helhetlig bilde. Fra 2007 ble statistikkloven gjort gjeldende for Svalbard, og Statistisk sentralbyrå har siden da i stadig større grad publisert statistikk som omfatter øygruppen, tilgjengelig på www.ssb.no/svalbard/.

Statistisk sentralbyrå, desember 2016

Christine Meyer
Administrerende direktør

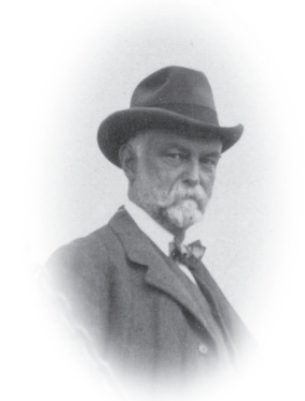
Publikasjonen er utarbeidet av Fride Eeg-Henriksen og Erik Sjømæling.

Foto omslag: Birger Amundsen, Eva Therese Jenssen/UNIS, Colorbox, Wikipedia

Svalbards historie:	Fangst, forskning og gruvedrift	2
Natur og miljø:	Vern og sårbarhet	4
Dyr og planter:	Fredet og vernet, sårbar og truet	6
Gruvedriften:	Svalbards bristende hjerte	8
Befolkning:	Økende flernasjonalitet	10
Svalbardkart:	Historisk, geologisk, bosetninger, vernede områder,	12
Sysselsetting og levekår:	I nye næringer, med økende boutgifter	14
Turisme:	Flere reiser og opplevelser	16
Forskning og høyere utdanning:	Mer forskning, flere studenter	18
Lov og rett:	Lovens kalde arm	20
Offentlige velferdstilbud:	Mye til forskning, lite til helse og sosial	22
Mer statistikk og analyser	Svalbardstatistikk, Dette er Norge	24

Fangst, forskning og gruvedrift

Historisk kart fra 1758, side 12.

John Munroe Longyear (1850-1922) kom til Svalbard på et cruise i 1901 og ble interessert i kullforekomstene der. I 1906 kjøpte han gjennom the Arctic Coal Company kullrettigheter fra et norsk selskap, og Longyear City ble grunnlagt. I 1915 ble gruvedriften avviklet og i 1916 solgt videre til det nyopprettede Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS. Utsnitt av foto utlånt av Store Norske Spitsbergen Grubekompani AS.

Geologisk kart med mineralressurser, aktiviteter og forekomster, side 12.

En nederlander og taggete fjell

I 1596 oppdaget nederlandereren Willem Barents den største av Svalbard-øyene mens han lette etter Nordøstpassasjen. Han ga den navnet Spitsbergen, etter de taggete fjellene. Navnet Svalbard er nevnt i islandske kilder tilbake til 1194, men det er usikkert hvorvidt det var snakk om dagens Svalbard. Navnet betyr for øvrig «kjølig» (sval) og «rand, kant» (bard).

Tidlig fangstliv

Den engelske oppdageren Henry Hudson så i 1607 potensialet i rike naturressurser på Svalbard. Danmark-Norge hevdet sin overhøyhet på Svalbard, men dette ble i liten grad fulgt opp av konkrete aktiviteter. Etter hvert dukket det opp hvalfangere og fangstmenn fra mange europeiske land. Russiske fangstmenn overvintret på Svalbard i perioden ca. 1704–1850. Den første norske fangstekspedisjonen til Svalbard var i 1795, men årlige fangstekspedisjoner tok først til i 1822. Med tiden ble bestandene av dyr svært redusert, og den kommersielle fangsten stoppet med fredningen av isbjørn i 1973.

Utforskning og forskning

I 1827 deltok geologen B.M. Keilhau på en ekspedisjon til Svalbard og i 1838 og 1839 utforsket den franske 'la Recherche'-ekspedisjonen vestkysten av Spitsbergen. Forskning og ekspedisjoner til øygruppen ble stadig viktigere, med deltagelse fra mange nasjoner. Dette resulterte i kunnskap om globale problemstillinger som havstrømmer, geologisk historie, jordklodens form, arktiske dyr og planter, nordlys, klima, isbreer og landformer. Svalbard ble også brukt som utgangspunkt for ekspedisjoner som forsøkte å nå Nordpolen, inkludert Roald Amundsens to fra Ny-Ålesund i 1925 og 1926. I dag er Ny-Ålesund et senter for utstrakt internasjonal forskning. Fra 1962 la Sovjetunionen til rette for forskning i Barentsburg og Russland utvikler dette i dag.

Norsk suverenitet

Svalbard var lenge ansett som et såkalt terra nullius – et landområde hvor ingen stat hadde suverenitet. Svalbardtraktaten ble til som resultat av forhandlingene under fredskonferansen etter første verdenskrig, og ble underskrevet i Paris i 1920. Den bekrefter at Norge har overhøyhet (suverenitet) over Svalbard, og i 1925 ble Svalbard en del av kongeriket Norge. Det er derfor Norge som gir og håndhever lover og regler på Svalbard. Internasjonale avtaler som Norge er part i, omfatter Svalbard, med mindre det er gjort særskilt unntak. Etter Svalbardtraktaten har personer eller selskaper fra de over 40 statene som er part i den, lik rett til å drive jakt, fiske og visse former for næringsvirksomhet på øygruppen og i territorialfarvannet.

Kullfeber

Svalbard var igjen blitt økonomisk interessant da kulldriften på øygruppen tok til etter 1900, og landene som underskrev Svalbardtraktaten, var opptatt av å sikre lik adgang til ulike typer næringsvirksomhet for sine borgere og selskaper. Ishavsskipperen Søren Zachariassen solgte det første kullpartiet i Tromsø i 1899, men det var amerikanske interesser som kom først i gang med

utvinning i stor skala. I 1916 kjøpte private norske selskaper seg inn i gruve-driften og opprettet Store Norske Spitsbergen Kulkompani og Kings Bay Kull Compani med drift i henholdsvis Longyearbyen og Ny-Ålesund.

Sovjetunionens engasjement i kulldrift kom i gang i Barentsburg, Grumant og Pyramiden rundt 1930 gjennom statsselskapet Trust Arktikugol.

Evakuering og gjenetablering under annen verdenskrig

Etter det tyske angrepet på Sovjetunionen i 1941 ble så godt som alle på Svalbard evakuert, enten til Sovjetunionen eller Storbritannia. Utvunnet kull ble brent for ikke å komme tyskerne til gode. I 1942 ble det sendt en britisk støttet norsk styrke med to skip for blant annet å sikre gruvene mot forfall og hindre etablering av tyske baser og stasjoner. Skipene ble bombet og mange omkom, men den norske styrken ble forsterket og fikk etter hvert etablert seg som en garnison i Isfjordområdet. Mye av Longyearbyen, Barentsburg og Grumant ble imidlertid ødelagt av tyskerne i 1943 og Sveagruva i 1944. Enkelte tyske værstasjoner var i virksomhet på mer isolerte deler av øygruppen gjennom krigen. Planlegging for gjenoppbygging av de norske gruvene begynte umiddelbart etter krigens slutt og de første skrittene ble tatt allerede i 1945.

Ikke lenger like isolert

Svalbard var lenge et svært isolert samfunn. I 1911 hadde norske myndigheter etablert Spitsbergen radio, og lenge foregikk all regulær forbindelse mellom Svalbard og resten av verden via radiobølger eller båt. Den sivile flyplassen, Svalbard lufthavn, Longyearbyen, kom først i drift i 1975 etter at sovjetiske protester hadde stoppet planene om en flyplass på 1950-tallet. Longyearbyen er i dag det nordligste sted i verden med regulær ruteflytrafikk.

Romvirksomhet og fiberkabel

I 1978 ble øygruppen tilknyttet telefonnettet gjennom tre telefonkanaler over satellittsamband, og i 1984 fikk man for første gang direktesendinger fra NRK. Tidligere hadde innbyggerne i Longyearbyen bare mulighet til å se to uker gamle programmer som var tilsendt på videobånd.

Svalbards geografiske plassering ligger til rette for utforskning av atmosfæren og nedlastning av satellittdata. I 2003 ble derfor Longyearbyen tilknyttet fastlandet via to fiberoptiske sjøkabler på havbunnen som gir bredbånds-tjenester og andre telekommunikasjonstjenester. Dette ga muligheter for rask overføring av data som leses av på Svalbard fra satellitter i verdensrommet. Slik fikk nesten alle husholdningene i Longyearbyen bredbåndsdekning via Internett fra 2010.

Ikke bare kull

Det har vært undersøkelser og prøvedrift på andre mineraler som fosfor, gull, sink, bly, kobber, gips og marmor. På 1960- og 70-tallet ble det også boret etter olje og gass, men uten drivverdige funn.

Borehull Hopen. 1973

Utsnitt av foto: Svein Ytreland.
Utlånt av Svalbard Museum.

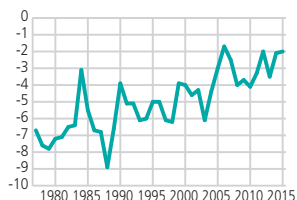
Taubane ved Longyearbyen for transport av kull til Hotellneset/ kullkaiaen, i bruk fra 1921 til 1987

Foto utlånt av Svalbard Museum.

Vern og sårbarhet

Årlig gjennomsnittstemperatur, Svalbard lufthavn. °C

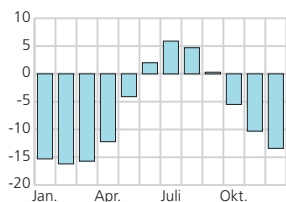

Kilde: Meteorologisk institutt.

Geologisk kart med mineralressurser, aktiviteter og forekomster, side 12.

Kart over vernede områder per 2016, side 13.

Månedlige normaltemperaturer i Longyearbyen (1961-1990). °C

Kilde: Meteorologisk institutt.

God plass

Svalbard er en øygruppe i Nordishavet som er en del av kongeriket Norge, uten status som kommune eller fylke. Den største øya er Spitsbergen (37 814 km²), hvor også det meste av menneskelig aktivitet er lokalisert. Det totale landarealet er på 61 022 km², som tilsvarer om lag 16 prosent av det totale landarealet til kongeriket Norge.

Mens det på fastlandet er 16 innbyggere per km², er Svalbard med om lag 2 650 personer et av de tynneste befolkede områdene i verden, med 0,04 innbyggere per km².

Mørk vinter – lys sommer

Polarnatten, det vil si tiden da det er fullstendig mørkt, varer fra 11. november til 30. januar i Longyearbyen. På klare dager blir imidlertid mørket ofte lyst opp av nordlys. Det er midnattssol fra 20. april til 22. august.

Villmark og geologisk mangfold

Ingen andre steder i Nord-Europa finnes et større mangfold av geologiske formasjoner og bevarte geologiske epoker i stein enn på Svalbard. Siden vegetasjonen er sparsom, trer geologien tydelig fram. Rundt 60 prosent av øygruppens landareal er dekket av et utall små og store isbreer. Likevel er Svalbard et av de få stedene i verden der man har godt innsyn i de fleste avsnitt av jordens utviklingshistorie. Det høyeste fjellet er Newtontoppen på 1 713 moh., men 43 prosent av landarealet er under 300 moh. Det tilsvarende på fastlandet er 32 prosent. 98 prosent av landarealet på Svalbard er villmarkspregede naturområder. Til sammenlikning utgjør villmark på fastlandet 12 prosent av arealet.

65 prosent er vernet

Det er 7 nasjonalparker på Svalbard (av 44 i hele Norge), 6 naturreservat, 15 fuglereservat og 1 geotopvernområde. De tre første nasjonalparkene ble opprettet i 1973, de neste tre i 2003 og den siste i 2005. Til sammen utgjør de nærmere 14 500 km² (24 prosent) av landarealet på Svalbard. I tillegg er det i underkant av 20 000 km² marine områder inkludert i nasjonalparkene.

I alt har 65 prosent av landarealet på Svalbard en eller annen form for vern for å ta vare på den unike naturen, landskapet og kulturminnene. Til sammenlikning utgjør områder med ulike typer vern bare 17 prosent på fastlandet, hvorav 10 prosent er nasjonalparker.

Sårbar natur og forurensning

Arktisk natur er sårbar. Det blir lett spor etter menneskelig aktivitet, og det kan ta lang tid før naturen har slettet sår. Det er mange kilder til lokal forurensning på Svalbard gjennom menneskelig tilstedeværelse og næringer som forskning, turisme og gruvedrift. I tillegg transporteres miljøgifter langveisfra med luft, havstrømmer og is over Polhavet.

Strand og hav forsøples

Marin forsøpling og mikropplast i havet og på strendene er et økende problem. Eksempelvis plasttau, fiskegarn og plastposer kan drepe dyr som setter seg

fast i eller spiser dette. Mikroplast kan være en ekstra stressfaktor for dyr som er utsatt for klimaendringer.

Isbreene smelter

De to største isbreene Austfonna med Vegafonna (8 492 km²) og Olav V Land (4 150 km²), er også de største isbreene i kongeriket Norge. Men isbreene på Svalbard minker i størrelse, og nytt land dukker opp. Årlige målinger av fire breer ved Ny-Ålesund viser en klar avsmeltning og reduksjon i volum. Det samme gjelder Austfonna.

Det blir varmere

Isbresmelting settes i sammenheng med økte sommertemperaturer og mindre nedbør om vinteren. Den årlige gjennomsnittstemperaturen i Longyearbyen har steget de siste tiårene. Normalen (1961–1990) er fra -16 °C om vinteren til +6 °C om sommeren.

Årlig gjennomsnittstemperatur i Longyearbyen har det siste hundreåret stort sett ligget mellom -8 og -2 °C, mens den i Oslo har ligget mellom +4 og +8 °C og i Tromsø mellom +1 og +4 °C. På grunn av Golfstrømmen har likevel Svalbard et relativt mildt klima sammenliknet med områder på samme breddegrad. Årlig registrerer værstasjonene på Svalbard mellom 200 og 400 mm nedbør. Områdene rundt Longyearbyen er blant de tørreste, med en årsnedbør som normalt varierer mellom 150 og 230 mm. Dette er mindre enn i de tørreste områdene på fastlandet.

Mye utslipp fra kulldriften

De viktigste klimagassutslippene på Svalbard er karbondioksid (CO₂) og metan (CH₄). Tallene for disse utslippene, som også omfatter russisk aktivitet, er svært usikre. De omfatter heller ikke utslipp fra skip, luftfart og lette kjøretøy. Fram til 2013, som er ferskeste tall, har utslippene målt i CO₂-ekvivalenter vært rundt 300 000 tonn. CO₂-utslipp fra kullkraftverk og metan-utslipp knyttet til utvinning av kull er de største utslippskildene.

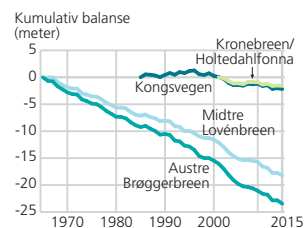
Mindre registrert husholdningsavfall, men urensset avløp

I mange år ble avfall fra Longyearbyen gravd ned, brent eller deponert. I 2007 begynte Longyearbyen lokalstyre å sende avfall til fastlandet for videre behandling. Enkelte virksomheter sender avfallet sitt selv. I tillegg er det mye som ikke leveres inn, og dermed heller ikke registreres som avfall. Nedgangen i næringsavfall har sammenheng med nedgang i aktivitet i gruvedriften.

I Longyearbyen og Svea blir matrester fra husholdningene kvernet og skyllet ut i sjøen, og registreres dermed heller ikke som avfall. Avløpsutslippet renses ikke, bortsett fra i Ny-Ålesund der det ble installert renseanlegg for kloakk i 2016. Barentsburg fikk et anlegg for gjenvinning av fast husholdningsavfall i 2015, men avfallsstatistikken ovenfor inneholder bare tall for Longyearbyen.

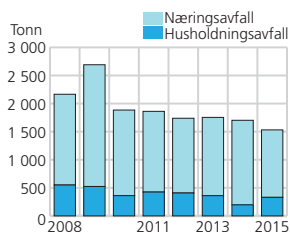
I 2015 ble det registrert 330 tonn husholdningsavfall i Longyearbyen. Per person tilsvarer dette om lag 150 kilo. Dette er rundt en tredjedel av mengden for hele landet. Det kan delvis skyldes at forbruket på Svalbard er mer rettet mot tjenester, men også at matavfall kvernes.

Årlig tilvekst/avsmeltning av snø og is, isbreer nær Ny-Ålesund

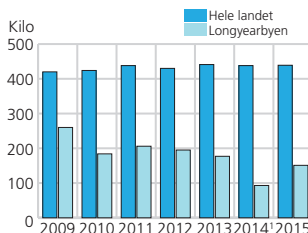
Kilde: Norsk Polarinstitutt.

Avfall levert til Longyearbyen lokalstyre¹

¹ I 2014 ble endel husholdningsavfall registrert som næringsavfall, og tallet for husholdningsavfall i 2014 er derfor for lavt. Dette er rettet opp i tallene for 2015. Kilde: Longyearbyen lokalstyre

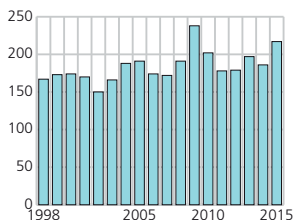
Husholdningsavfall per person

¹ I 2014 ble endel husholdningsavfall registrert som næringsavfall, og tallet for 2014 er derfor for lavt. Dette er rettet opp i tallene for 2015. Kilde: Longyearbyen lokalstyre og www.ssb.no/avfikkomm

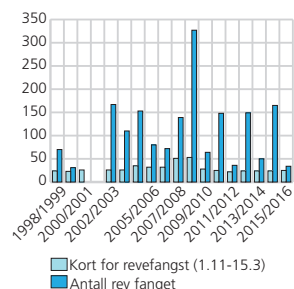
Fredet og vernet, sårbar og truet

Felte svalbardrein

Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

Fangst av polarrev

Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

Problemer på toppen av næringskjeden

Miljøgifter er et spesielt problem så langt nord. De overføres via maten til artene, fra lavere til høyere nivåer i næringskjeden. Arter på toppen av kjeden i havet, som for eksempel polarmåke, polarlomvi og isbjørn får høye konsentrasjoner. Mange stoffer binder seg også til fett. Arktiske dyr bygger opp fettreserver for å beskytte seg mot kulde, og for å ha energilagre når det er lite mat. Når dyrene tærer på fett, frigjøres miljøgiftene i blodet. Dermed kan det oppstå skadelige effekter, til tross for at luft og vann i Arktis er renere enn lenger sør.

Kilde: <http://www.mosj.no/>

Hardføre og utsatte skapninger

Svalbard har permafrost, og bare den øverste meteren av jorda tiner om sommeren. Det finnes ingen trær eller busker, slik at vegetasjonen på bakken er veldig synlig. Den dekker 6-7 prosent av landarealet. Artenes vekstmiljø og utbredelse er preget av store temperatursvingninger, kort vekstsesong, liten næringstilgang, vindeksponering og jordbevegelser forårsaket av frost. Det er likevel registrert hele 178 naturlige arter av karplanter, 380–390 mosearter, 708 lavarter og mer enn 750 arter sopp per 2015.

Dyre- og fuglelivet på Svalbard er spesielt tilpasset de krevende arktiske levevilkårene, og er i utgangspunktet fredet, men det er åpnet for jakt og fiske på enkelte arter. Individuer på toppen av næringskjeden er spesielt utsatt for å få miljøgifter i kroppen. Det kan være ulike trender avhengig av hvilken art man studerer, og det er et krevende område å studere siden stadig nye stoffer tas i bruk i næringslivet. Generelt kan en likevel si at «klassiske» miljøgifter som PCB viser en nedgående trend, mens det for enkelte nye gifter, som organiske brom- og fluorforbindelser, er en økning eller mer usikkert hvordan utviklingen er.

Røffe Rudolf

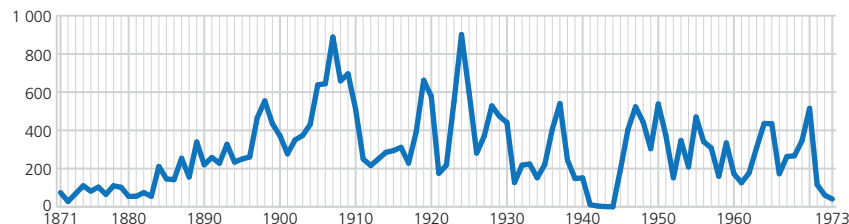
Svalbardreinen finnes kun på Svalbard og er det største av de tre landbaserte pattedyrene på øygruppen. Undersøkelser tyder på at bestanden er preget av store svingninger, og at mildværsperioder med regn om vinteren påvirker levekårene på grunn av isdannelse. Svalbardreinen var fredet i årene 1925–1983, og siden har det forekommet regulert jakt i noen områder. Årlig felles det 150–200 svalbardrein i ordinær jakt.

Mikkel med mangfoldig matfat

En som nyter godt av svalbardreinen, er polarreven (fjellreven), som blant annet lever av åtsler fra sel og reinsdyr, foruten selunger, sjøfugl og egg med mer. Det er beregnet at det er en god bestand fjellrev på Svalbard, mens den er utryddingstruet på fastlandet. De siste ti årene har det i gjennomsnitt blitt fanget 120 fjellrever hvert år.

Det finnes også en liten bestand med østmarkmus på Svalbard som ikke hører naturlig til der. Den har antakelig kommet med skip fra Russland. Den er svartelistet, også fordi den er mellomvert for parasitten dvergbendelorm, som via rev og hund kan gi sykdom hos mennesker.

Fangst av isbjørn

Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

Truet isbjørn

Svalbard er også hjemmet til marine pattedyr. Isbjørnen var gjenstand for hard fangst inntil den ble totalfredet i 1973. Etter den tid har bestanden trolig økt sakte, og beregninger viser at det i dag er omkring 3 000 isbjørner i Barentshavet-området.

Siden fredningen trådte i kraft, er det under påstått nødverge, eller fordi bjørnen er syk eller skadet, felt gjennomsnittlig to isbjørner årlig på Svalbard.

Isbjørnen er spesielt følsom for miljøgifter, men klimaendringer er også en trussel ettersom endringer i isdekket rundt Svalbard reduserer dens naturlige leveområde.

Økende hvalrossbestand

Det er fire selarter hjemmehørende på Svalbard. Hvalrossen ble nærmest utryddet gjennom intensiv jakt i flere århundrer, og bestanden har vokst sakte siden fredningen i 1952. Tellingene gjort i 2012 viser at det er i overkant av 3 800 hvalrosser på Svalbard, en vekst på rundt 1 300 individer siden 2006.

Verdens nordligste bestand av steinkobbe finnes på Svalbard og består av omtrent 2 000 individer. Steinkobbe er på den nasjonale rødlisten, og er totalfredet. Det finnes også et par tusen storkobber i Svalbardområdet. Ringselen er den vanligste selarten på Svalbard. Årlig felles det rundt 20 til 60 seler av denne arten. Hvithval, narhval og grønlandshval utgjør de stedegne hvalartene på Svalbard.

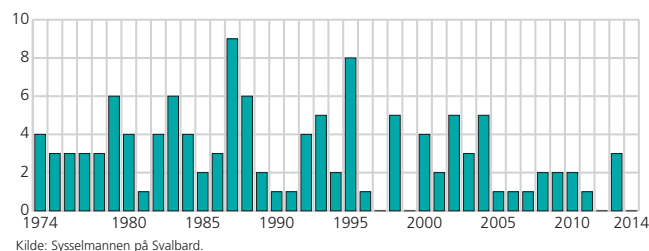
Ryper og røyer

Til sammen hekker rundt 36 fuglearter på Svalbard. Svalbardrypa er den eneste fuglearten som ikke trekker bort fra øygruppen om vinteren. Mens rypa er den eneste som overvintrer, er svalbardrøya den eneste ferskvannsfisken der.

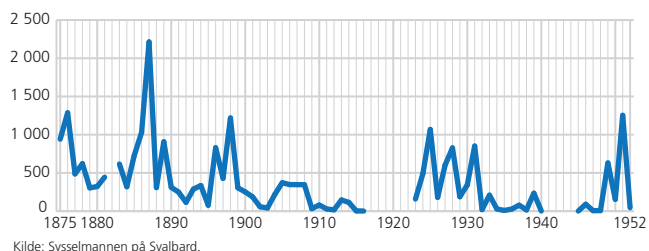
Stadig flere hunder

Også menneskets beste venn finnes i et stort og økende antall på Svalbard. I 2015 var det vel 770 hunder der, hvorav 370 eies av kommersielle aktører.

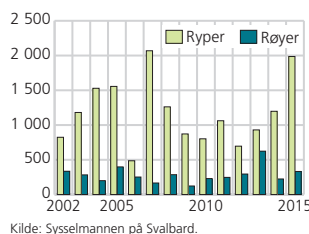
Felte isbjørner under påstått nødrett eller av humanitære årsaker

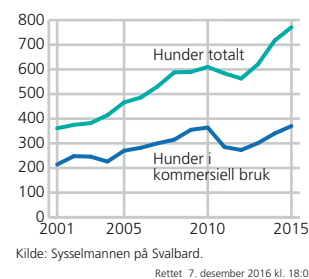
Hvalrossfangst

Rypejakt og røyeefiske

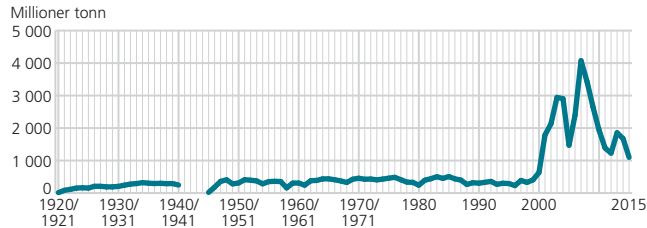

Hunder

Svalbards bristende hjerte

Produksjon av kull, norske selskaper

Kilde: Store Norske Spitsbergen Kulkompani.

Geologisk kart som blant annet viser lag med kullressurser, aktiviteter og forekomster, side 12.

Fra livsgrunnlag til driftshvile

Gruvedriften i Adventdalen ble selve livsgrunnlaget for Longyearbyen inntil kullreservene på det nærmeste var uttømt på slutten av 1980-tallet. Den kommersielle gruvedriften foregikk fra begynnelsen av 2000-tallet hovedsakelig i Gruve 7, og i Svea, 60 km sør for Longyearbyen. I Ny-Ålesund ble Kings Bay-gruven avviklet i 1962 etter en stor ulykke, der er det nå et forskersamfunn.

De senere årene har det vært lavere priser i kullmarkedet, som følge av overkapasitet og lave fraktrater. Investeringene i kulldriften har gått kraftig ned. Det er bare Gruve 7 i Adventdalen som er i drift. Men Sveagruvene (Svea Nord og Lunckefjell) sikres og infrastrukturen tas vare på. Daganlegget i Gruve 3 er tilrettelagt for besøkende de siste årene.

Fra få til mange virksomheter

Fram til slutten av 1980-tallet var Longyearbyen en «company town» der Store Norske sto bak de fleste av dagliglivets goder. Selskapet drev stedets eneste butikk, var største grunneier og eide gruvearbeidernes boliger. Før 1980 var det heller ingen penger i omløp i Svalbard-samfunnet. I stedet produserte Store Norske betalingsmerker. Disse «Svalbard-pengene» byttet svalbardianerne inn i dagligvarer. I dag er konsernet Store Norske inne i både gruvedrift, eiendomsutvikling, utleie av boliger og logistikk gjennom datterselskaper.

I 2015 var det rundt 300 ulike virksomheter i Longyearbyen, Ny-Ålesund og Svea, fordelt på mange ulike næringer, en vekst på over 70 prosent siden 2007.

Eget forbruk og minkende eksport av kull

Fra den beskjedne starten på 1 500 tonn kull i 1907 i gruver drevet av norske selskaper var produksjonen i 2007 kommet opp i rekordhøyde 4,1 millioner tonn. Deretter er den kraftig redusert, til 1,1 millioner tonn i 2015. 70-80 prosent av dette eksporteres for bruk som industrikull i Europa. Resten går til produksjon av fjernvarme og elektrisitet ved kullkraftverket i Longyearbyen.

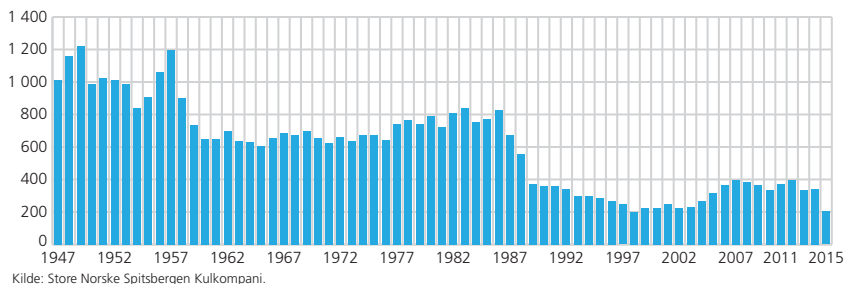
Nedtur for økonomisk dominerende næring

Totalt omsatte Svalbard-samfunnet for rundt 3,7 milliarder kroner i 2015, inkludert offentlige tilskudd. Dette var en betydelig nedgang fra 5,8 milliarder i 2008. Det offentlige tilskuddet økte i samme periode fra rundt 380 til 650 millioner. Omsetningen gikk kraftig ned i bergverk og utvinning, fra 3,5 milliarder i 2008 til 600 millioner i 2015. Denne næringen får lite i offentlige tilskudd. Omsetningen i vekstnæringen turisme og kultur passerte omsetningen i bergverk og utvinning i 2015 (30 av 83 millioner kroner i offentlige tilskudd i denne næringsgruppen i 2015 gikk til virksomheter som ikke har noe med turisme og kultur å gjøre). Forskning og undervisning

Næringsgrupper for årsverk og omsetning med offentlige tilskudd

- Turisme og kultur: Overnattings- og serveringsvirksomhet og kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter samt forretningsmessig tjenesteyting. Det siste er for det meste reisebyrå- og reisearrangørvirksomhet, men også andre tjenestenæringer som ikke har med turisme og kultur å gjøre. Dette har bare relevant betydning for statistikk om omsetning og tilskudd.
- Forskning, undervisning med mer: Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting (for det meste forskning) og undervisning.

Ansatte i den norske kulldriften

er for det meste offentlig finansiert (72 prosent), og har en omsetning inkludert tilskudd på vel 350 millioner i 2015, også her har det vært vekst. Omsetningen i andre viktige næringer, som bygge- og anleggsvirksomhet og andre private tjenestenæringer, har vært relativt stabil i perioden 2008–2015.

Flere årsverk i turisme og forskning

På 1950-tallet arbeidet 1 000 personer i den norske kulldriften. Fram til 2014 var tallet rundt 300, men det falt til om lag 200 i 2015.

Bergverksnæringen representerer i dag bare 17 prosent av de omkring 1650 årsverkene som blir utført i de norske virksomhetene på Svalbard. Antall årsverk totalt har økt noe siden 2008 til tross for nedgangen i kulldriften. Utviklingen mot en bredere næringsstruktur har foregått over lengre tid. Hele 30 prosent av årsverkene er nå innen turisme og kultur, og 15 prosent innen forskning og undervisning med 240 årsverk, det vil si bare noe mindre enn i bergverksnæringen.

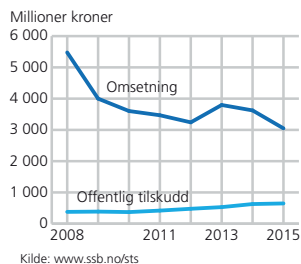
Også russerne satser på turisme og forskning

De russiske gruvene på Svalbard eies i dag av selskapet Trust Arktikugol som driver gruvevirksomhet i Barentsburg og er grunneier i Pyramiden. På 1950-tallet var det flere tusen ansatte i de russiske gruvene, blant annet i Pyramiden som ble fraflyttet i 1998 da gruen ble stengt. De siste årene har det bodd nærmere 500 mennesker i Barentsburg, som fortsatt er en «company town». Her produseres det nå rundt 120 000 tonn kull i året, samtidig har det vært satset mer på turisme og forskning. Pyramiden ryddes og oppgraderes for bruk av turister, og det er et hotell der som er åpent deler av året. Også her legges det til rette for og planlegges satsing på forskning.

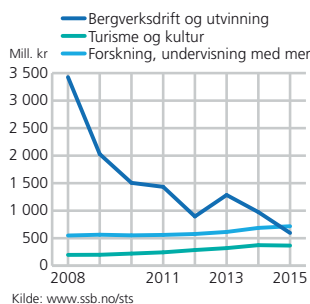
Færre fastlandspendlere

De ansatte i Sveagruvene bor ikke der, men pendler til Longyearbyen med fly fordi det ikke er veiforbindelse. Turnus- og pendlerordninger har gjort at 70 prosent av dem dro til fastlandet de ukene de ikke arbeidet. Fra 2016 vil det ikke være mange arbeidsplasser i Svea. Dessuten er skiftordningen endret, slik at ikke lenger vil være insitament til slike reiser til fastlandet.

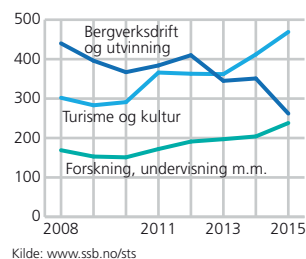
Omsetning og offentlige tilskudd, alle næringer

Omsetning og offentlige tilskudd i utvalgte næringsgrupper

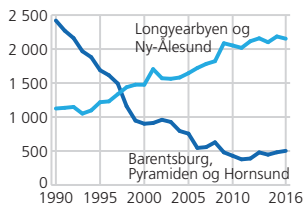
Årsverk i utvalgte næringsgrupper

Statistikk om årsverk og omsetning gjelder Longyearbyen, Ny-Ålesund og Svea, der ikke annet er nevnt.

Økende flernasjonalitet

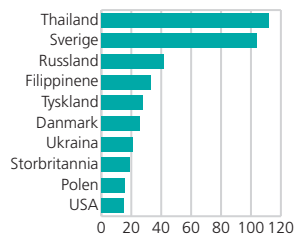
Personer bosatt på Svalbard¹. Per 1. januar

¹ Fra og med 2009 ble bosatte i Longyearbyen og Ny-Ålesund som ikke var bosatt på fastlandet med i innbyggertallet.
Kilde: www.ssb.no/bef/svalbard

Kart over bosetninger, bosteder og fangststasjoner, side 13.

Ikke-norske nasjonaliteter i Longyearbyen og Ny-Ålesund, ti største land. 1. januar 2016

Kilde: www.ssb.no/bef/svalbard

Som en mindre norsk kommune

Det er i dag registrert om lag 2 650 personer bosatt på Svalbard. Tallene er per 1. januar 2016, og «bosatte» omfatter alle som bor på øygruppen og har til hensikt å oppholde seg der i mer enn seks måneder. Det er imidlertid noen flere bosatte på Svalbard i sommerhalvåret enn om vinteren.

Konsentrert bosetting

På begynnelsen av 1980-tallet – da antallet bosatte på hele Svalbard var på et toppnivå – bodde langt de fleste av de om lag 4 000 i Pyramiden og Barentsburg. Fram til begynnelsen av 1990-tallet sank befolkningen både der og i Longyearbyen. Deretter fortsatte nedgangen i Barentsburg, men folketallet økte i Longyearbyen og Ny-Ålesund.

Av dagens rundt 2 650 bosatte, bor 2 150 i Longyearbyen og Ny-Ålesund, rundt 500 i Barentsburg og Pyramiden samt 10 i Hornsund. Lokalsamfunnene Longyearbyen og Barentsburg er størst, mens det bare er noen få bosatte i det internasjonale forskersamfunnet Ny-Ålesund (43 helårsbosatte per september 2015). Hornsund er en polsk forskningsstasjon. I Pyramiden bor det bare noen få personer.

Fra fjern og nær

Det kreves verken visum eller arbeids- og oppholdstillatelse for å reise til Svalbard. Utlendingsloven gjelder ikke, og Svalbard inngår ikke i Schengensamarbeidet. Det er imidlertid en forutsetning at man har et sted å bo og kan forsørge seg selv.

Den norske befolkningen er i stor, men minkende grad rekruttert fra Troms og Nordland, 24 prosent kommer fra disse to fylkene, mot nærmere 40 prosent for fem år siden. I tillegg finnes det et stort og økende antall personer med utenlandsk landbakgrunn, 537 personer fra vel 46 nasjoner – flest fra Thailand, Sverige og Russland. Utlendingenes andel av befolkningen i Longyearbyen og Ny-Ålesund har økt til 25 prosent fra 22 i 2014.

I noe mindre grad et mannssamfunn

Det har alltid vært et flertall av menn blant de bosatte på Svalbard, noe som i stor grad skyldes kulldriftens dominerende plass i næringsstrukturen. Longyearbyen er til tross for at nye næringer har vokst fram og kulldriften har gått tilbake, fortsatt et mannsdominert samfunn, men i noe mindre grad enn tidligere. 55 prosent av voksne bosatte er nå menn, en nedgang fra nærmere 60 prosent i 2014.

Svalbards befolkning er ung, og over halvparten er i aldersgruppen 25–49 år. Sammenliknet med fastlandet er det en klar overvekt av personer i denne aldersgruppen og svært få over 70 år, særlig kvinner. Andelen barn og unge er bare litt lavere enn på fastlandet, men antall barn i barnehagealder har gått

ganske mye ned de siste par årene. Forskjellen er dessuten stor mellom små barn og tenåringer. Det er særlig aldersgruppen 15–19 år som er liten.

Små husholdninger

Fem av ti husholdninger i Longyearbyen er enpersonhusholdninger, sammenliknet med bare nærmere fire av ti på fastlandet. Dermed blir også den gjennomsnittlige husholdningsstørrelsen litt mindre enn på fastlandet. Men mange av enpersonhusholdningene på Svalbard har familie på fastlandet, og deres status som aleneboende er midlertidig og gjelder bare situasjonen på Svalbard.

Husholdningsstørrelser. 2016. Prosent

	Longyearbyen og Ny-Ålesund	Fastlandet
I alt	100	100
1 person	50,8	37,5
2 personer	24,1	31,3
3 personer	10,7	13,0
4 personer	8,9	12,0
5 personer +	5,6	6,2

Kilde: www.ssb.no/befsvsvalbard og www.ssb.no/familie

To tredjedeler av de aleneboende var menn, mens i hele Norge er det like mange menn som kvinner som bor alene.

Stor gjennomtrekk

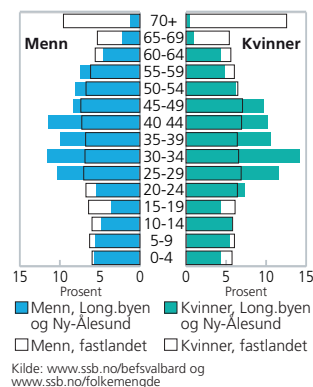
Svalbard er blitt karakterisert som et «rotasjonssamfunn». Longyearbyen har langt større «gjennomtrekk» enn en kommune av tilsvarende størrelse. Både ut- og innflyttingen er stor, i 2015 ble det registrert om lag 480 utflyttinger, som tilsvarer i overkant av 20 prosent av befolkningen. Ca. 440 flyttet inn. Gjennomsnittlig botid i Longyearbyen og Ny-Ålesund er vel syv år.

Men det er selvfølgelig store variasjoner i hvor lenge folk bor der. Mens noen er der bare for ett år eller to, er andre mer å regne som fastboende. Ved inngangen til 2016 hadde for eksempel nesten en fjerdedel flyttet til Svalbard for mer enn ti år siden. Dette er en liten nedgang fra 2014 med noe over fjerdedel. Det er særlig ansatte i gruvedriften som bor lenge på Svalbard, og dens minkende betydning kan forklare dette. Men også ansatte i lokalforvaltningen har relativt lange opphold. Studenter, ansatte i høyere utdanning og reiseliv samt statsansatte har langt kortere botid.

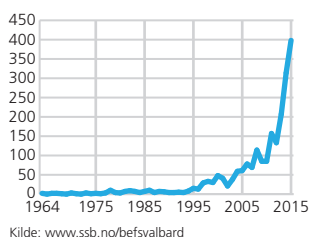
Høyt utdannet befolkning

Utdanningsnivået er høyere på Svalbard enn på fastlandet. Særlig er det en overvekt av personer med videregående utdanning; 45 prosent hadde slik utdanning i Longyearbyen, mens tilsvarende tall for resten av landet var 40 prosent. Og 40 prosent hadde høyere utdanning, mens andelen i landet for øvrig var 32 prosent. Det var særlig andelen kvinner med høyere utdanning som var høy på Svalbard – 52 prosent.

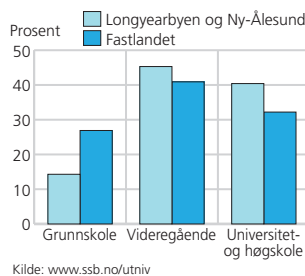
Aldersfordeling, bosatte. 2016

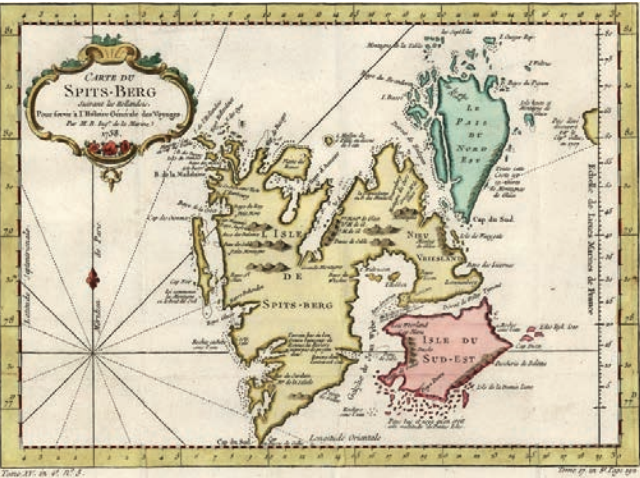

Bosatte i Longyearbyen og Ny-Ålesund, etter flytteår. 1. januar 2016

Befolkningens utdanningsnivå. 2015

Historisk kart

Kart over Svalbard (Spits-Berg) fra 1758, utarbeidet av den franske hydrografen, geografen og kartografen Jacques Bellin.

Kilde: https://no.wikipedia.org/wiki/Svalbards_historie

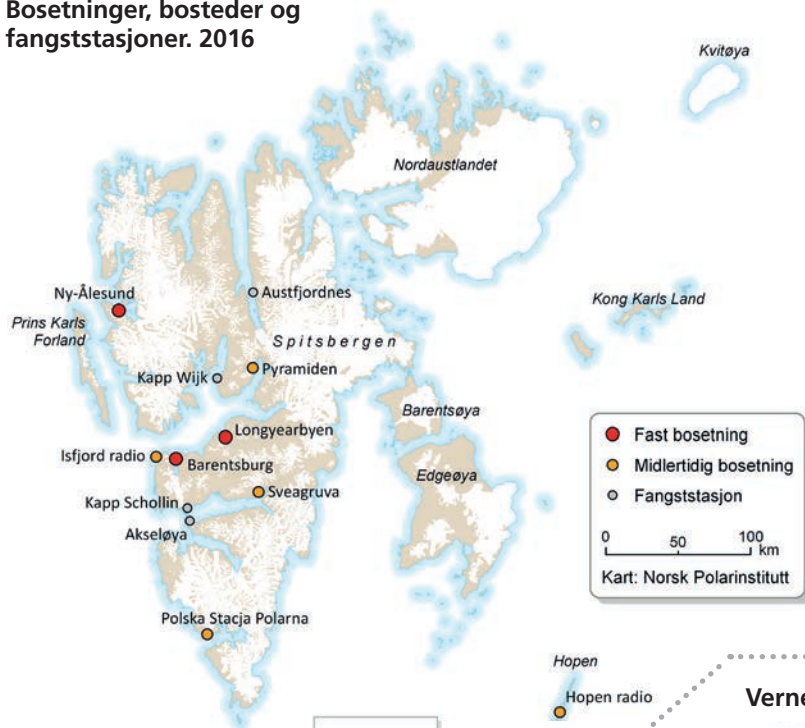
Geologisk kart: Mineralressurser, aktiviteter og forekomster

Kullforekomstene på Svalbard finnes i hovedsak i tertiær (Barentsburg, Grumant, Longyearbyen, Lunckefjell, Ny-Ålesund og Svea), i karbon (Pyramiden), samt mindre mengder i kritt (Advent City). De tykkeste kull-lagene med størst utstrekning og best kvalitet stammer fra tertiære sandsteiner.

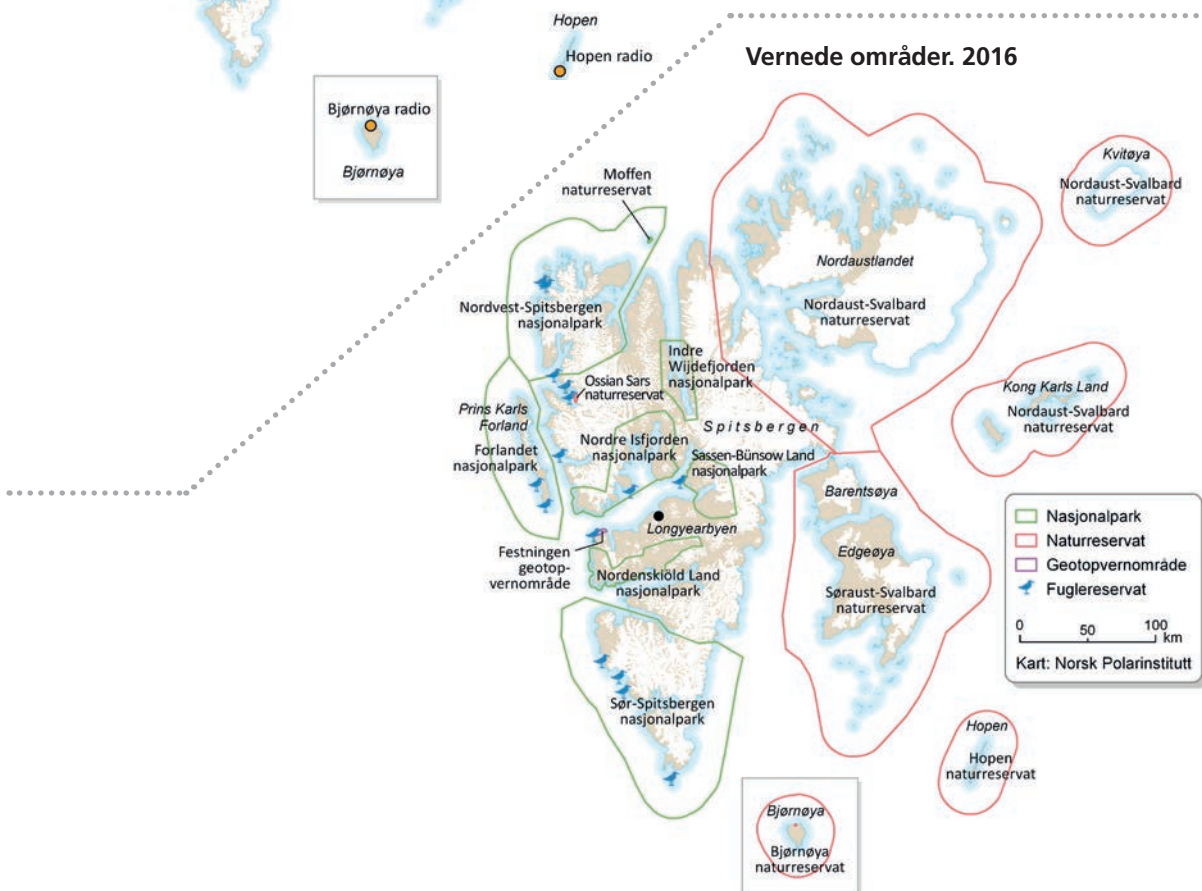
Kilde: Norsk Polarinstitutt.

Mer om Svalbards geologi: <http://www.npolar.no/no/tema/geologi/arktis/>

Bosetninger, bosteder og fangststasjoner. 2016

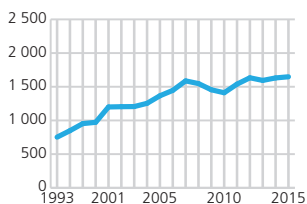

Vernede områder. 2016

I nye næringer, med økende boutgifter

Årsverk i Longyearbyen, Ny-Ålesund og Svea

Kilde: Longyearbyen lokalstyre og www.ssb.no/sts

Sysselsetting gjennom året

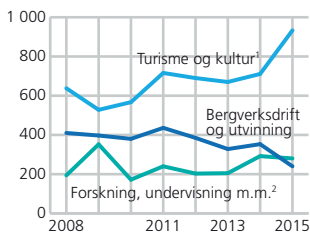
stammer fra telling hos arbeidsgivere, og omfatter fast ansatte ved årets utgang og sesongengasjementer i løpet av året uavhengig av registrering som bosatt på Svalbard. Samme person kan ha flere jobber samtidig.

Kilde: www.ssb.no/sts

Sysselsettingsprosenten viser hvor stor andel av de bosatte på Svalbard/fastlandet som var sysselsatt i 4. kvartal.

Kilde www.ssb.no/regsys og www.ssb.no/bef/svalbard

Sysselsatte i utvalgte næringsgrupper gjennom året

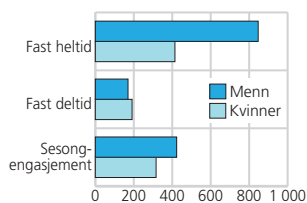

¹ Overnattings- og serveringsvirksomhet og kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter samt forretningsmessig tjenesteyting.

² Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting (for det meste forskning) og undervisning.

Kilde: www.ssb.no/sts

Antall sysselsatte gjennom året, type stilling, 2015

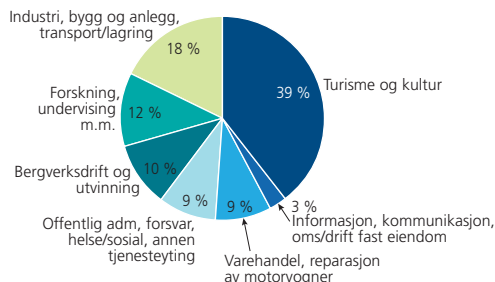
Kilde: www.ssb.no/sts

Svalbard er i stor grad et sted man kommer til for å jobbe. I fjerde kvartal 2015 var 86 prosent av den voksne befolkningen (25–66 år) i Longyearbyen og Ny-Ålesund sysselsatte. Tilsvarende andel for fastlandet var 77 prosent.

Fra gruvedrift til turisme og forskning

Longyearbyen ble bygd opp rundt kulldrift, og tradisjonelt sett har de fleste sysselsatte vært menn og ansatt i bergverksnæringen. Siden 1990-tallet har sysselsettingen totalt økt, og folk arbeider i relativt nye næringer. I 2015 ble det utført rundt 1 650 årsverk i Longyearbyen, Ny-Ålesund og Svea, det vil si nesten dobbelt så mange som i 1993, da tallet var ca. 750. De 1 650 årsverkene ble utført av til sammen 2 360 sysselsatte gjennom året. 40 prosent av disse utføres innenfor vekstnæringen turisme og kultur og 12 prosent innenfor forskning og undervisning. Industri, bygg og anlegg samt transport har 18 prosent av de sysselsatte. Også varehandel, og offentlig virksomhet har betydelig sysselsetting, til sammen like mye. Nivået på sysselsettingen i disse næringene har vært mer stabil siden 2008.

Sysselsatte i næringsgrupper gjennom året, 2015

Kilde: www.ssb.no/sts

Fortsatt mannssamfunn, men flere i deltids- og sesongarbeid

47 prosent av alle sysselsatte på Svalbard gjennom året arbeidet deltid eller var sesongansatte i 2015, en økning fra 36 prosent i 2010. Slikt arbeid er utbredt blant næringene i vekst, som overnatting og servering. Fast heltidsarbeid er mest utbredt i gruvene og i offentlig administrasjon, helse og undervisning. I kullgruvene har mange arbeidet mer enn et årsverk.

Kjønnsbalansen var nokså stabil. Flesteparten (60 prosent) av de sysselsatte i Longyearbyen, Ny-Ålesund og Svea samlet er fremdeles menn. 63 prosent av de faste ansatte er menn (2015). Menn jobber også i større grad enn kvinner i faste heltidsjobber, 60 mot 45 prosent.

Befolkningsstrukturen påvirker levekårene

Tidligere levde folk på Svalbard noe mer beskjedent enn nordmenn på fastlandet. I mange år har nå situasjonen på mange måter vært omvendt, noe som i stor grad henger sammen med befolkningens sammensetning. Befolkningen er ung, med høy utdanning og sysselsetting. Både pris- og skattenivå er lavere enn på fastlandet.

Høyere inntekt

I 2015 var gjennomsnittlig bruttoinntekt på Svalbard 621 400 kroner, sammenliknet med 442 300 på landsbasis – altså 40 prosent høyere. Noe av dette

skyldes at sysselsettingsprosenten er høyere på Svalbard. Dessuten er andelen menn blant de sysselsatte høyere enn på landsbasis. Sammenlikner vi menns og kvinners inntekt på Svalbard med hele Norge, reduseres forskjellen til 32 prosent. Skattenivået er forøvrig lavere enn på fastlandet, slik at nettoinntektene er høyere på Svalbard

Kan prise seg lykkelige

Svalbardsamfunnet er tilnærmet avgiftsfritt. For en gjennomsnittshusholdning lå prisene derfor 14 prosent lavere enn for en fastlandshusholdning i 2013, det siste året SSB har statistikk for. Men variasjonene var store mellom vareslagene. Billigst ble de varene som var mest avgiftsbelagte i norske butikker. Tobakk og alkohol kostet på Svalbard for eksempel bare om lag en tredjedel av det den kostet i landet for øvrig. Transport var også billigere på øygruppen. Prisnivået for matvarer og alkoholfrie drikkevarer for Svalbard-husholdninger var imidlertid noe høyere enn på fastlandet i 2013. Størst prisforskjeller var det for matvaregrupper som frukt, meieriprodukter, grønnsaker og brød. Fram til 2006 økte prisene på Svalbard mindre enn på fastlandet. Men de siste årene før 2013 steg de noe mer enn på fastlandet. Fra 2001 til 2013 økte konsumprisindeksen for Svalbard med 30 prosent, sammenliknet med 24 prosent på fastlandet.

Høyere alkoholkonsum enn på fastlandet

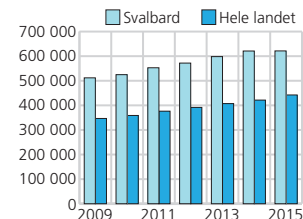
De som er fast bosatt på Svalbard, kan kjøpe så mye avgiftsfri vin de ønsker, mens salget av avgiftsfritt øl (og brennevin) er kvoteregulert. Nesten tre av ti svalbardianere oppga i 2009 at de drakk alkohol minst to ganger i uken, menn noe oftere enn kvinner. På fastlandet var andelen 18 prosent.

Trangbodd og økende boligpriser

Boligmarkedet i Longyearbyen og på fastlandet er svært forskjellig, og har vært i ganske stor endring med økende press de senere årene. Mens 70 prosent av husholdningene i hele Norge eier sin bolig i 2016, gjelder dette nærmere 10 prosent i Longyearbyen, hvor det store flertallet leier. De øvrige husholdningene hadde fri tjenestebolig. Tall fra 2009 viser at flesteparten av utleieboligene var blokkleiligheter, rekkehus og andre småhus. Bare 6 prosent av dem var eneboliger. Boligene i Longyearbyen var dermed mindre, og en større andel, 14 prosent, bodde trangt sammenliknet med fastlandet. I hele landet bodde til sammenlikning 7 prosent av befolkningen trangt i 2015. (Trangboddhet betyr at det er flere personer enn oppholdsrom i en husholdning).

Til gjengjeld var boutgiftene i mange år lavere i Longyearbyen enn på fastlandet. Levekårsundersøkelsen fra SSB med statistikk om husleie viser at dette fram til 2009 var i ferd med å endre seg. Utgiftene til «bolig, lys og brensel» økte ifølge konsumprisundersøkelsen for Svalbard mest fram til 2013, hele 75 prosent siden 2001. Utviklingen med stigende boutgifter har sannsynligvis fortsatt. Eie- og leieprisene er blitt høyere og boliger eid av virksomheter, som tidligere ble leid ut til egne ansatte, leies i økende grad ut til eksterne leietakere.

Gjennomsnittlig bruttoinntekt

Kilde: www.ssb.no/selvangivelse

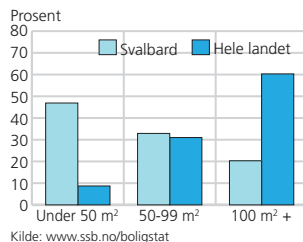
Fra og med 2014 har verken konsumprisindeksen eller prisnivåundersøkelsen for Svalbard i SSB blitt produsert på grunn av metodiske problemer.

Siste levekårsundersøkelse for Longyearbyen ble publisert i 2010 med tall fra 2009.

Levekår i Longyearbyen, Rapporter 2010/31, Statistisk sentralbyrå

www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/levekkaar-i-longyearbyen-2010

Boligstørrelse, 2016

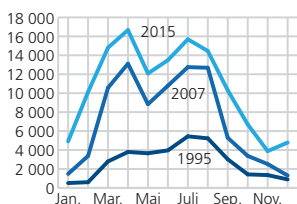

Kilde: www.ssb.no/boligstat

Statistikken i dette kapitlet omfatter Longyearbyen, dels også Ny-Ålesund og Svea, men ikke Barentsburg og Pyramiden.

Flere reiser og opplevelser

Månedlige gjestedøgn ved hoteller/pensjonater i Longyearbyen

Kilde: Visit Svalbard

En viktig næringsvei

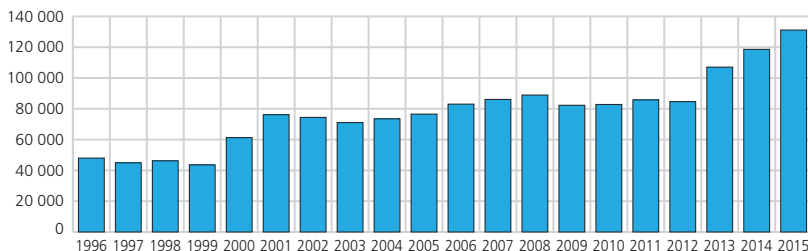
Etter at den kommersielle satsingen på turisme og reiseliv i Longyearbyen startet på begynnelsen av 1990-tallet, har reiselivet vært i kraftig vekst. I 2015 omsatte bedrifter tilknyttet turisme- og kulturnæringen i Longyearbyen, Svea og Ny-Ålesund for vel 630 millioner kroner. Antall årsverk økte samtidig fra omtrent 300 i 2008 til om lag 480 i 2015. Antall virksomheter innenfor overnatting og servering økte i samme periode fra 11 til 18.

Stadig flere feriegjester

Antallet gjestedøgn i Longyearbyen var stabilt under 80 000 mellom 2001 og 2005. Så økte det til mellom 80 000 og 90 000 fram til 2012, for deretter å stige sterkt til i overkant av 130 000 i 2015.

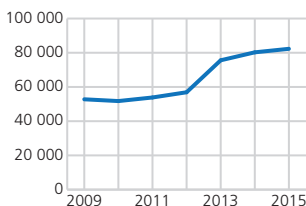
I 2015 sto feriegjester for om lag 66 prosent av gjestedøgnene, mens yrkesreisende og kurs- og konferansegjester utgjør henholdsvis 6 og 28 prosent. Reiselivet på Svalbard er sesongavhengig. Det er færrest besøkende i høst- og vintermånedene, flest i vår- og sommermånedene.

Gjestedøgn ved hoteller/pensjonater i Longyearbyen

Kilde: Visit Svalbard

Antall passasjerer ved ankomst, Svalbard lufthavn

Kilde: www.ssb.no/flytrafikk

Norske turister i flertall

De fleste turistene på Svalbard er nordmenn. Antall utlendinger har økt, men utgjør fortsatt en mindre andel. Av alle gjestedøgnene ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen i 2015 var i underkant av 65 prosent norske. Tilreisende fra Europa utenom Skandinavia har hatt den største veksten blant utenlandske turister.

Flere cruiseturister

Turister kommer til Svalbard med fly eller med båt. Det er ikke beregnet hvor mange av flypassasjerene som er turister, men det har vært en stor økning i passasjertrafikken med fly. I 2015 ankom vel 82 000 passasjerer til Svalbard lufthavn.

Turistene som kommer sjøveien, kommer enten med cruiseskip eller med private småbåter. De siste fem årene har mellom 40 og 60 private småbåter besøkt Svalbard årlig. Tallet på cruiseskip som besøker Svalbard ett døgn eller to som en del av en lengre reise, har ligget på mellom 20 og 30 de senere årene. Antall passasjerer på disse skipene har økt kraftig de siste årene, fra om lag 25 000 i 2011 til 41 000 i 2016. Også mange av turistene som kommer til Svalbard med fly, deltar på 4–7 dager lange ekspedisjonsreise rundt øygruppen. Antall turister som deltar på denne typen reise, har økt fra rundt 5 000 i 2001 til vel 12 000 i 2014. Reiseturistene gikk i land på rundt 180 steder utenfor bosetningene i 2015.

Mange på organiserte turer

Det finnes et stort utvalg av organiserte turer, som brevandring, båtturer, guidede snøscooterturer, kajakturer eller kjøring med hundespann. Snøscooterturer, fotturer, og kjøring med hundespann er de mest populære aktivitetene. Mange foretrekker likevel sitt eget selskap når de skal oppsøke Svalbards natur. De siste årene har mellom 500 og 700 turister reist ut i naturen på Svalbard på egen hånd for rekreasjonsformål.

Museer og kulturminner

Svalbard museum er Longyearbyens mest populære attraksjon, med omtrent 45 000 besøkende i 2015. I tillegg finnes et museum i Barentsburg, By- og gruvemuseet i Ny-Ålesund og samlingene på Bjørnøya. Flesteparten av samlingene er arkeologiske og kulturhistoriske objekter.

Det finnes også en samling kunst, kart og litteratur, Svalbardsamlingen, og en fotosamling tilhørende Store Norske Spitsbergen Kulkompani.

Svalbard har nesten 1 800 fredede kulturminner. Flere fredete kulturminner er fortsatt i bruk. Dette inkluderer fangststasjoner, bygningene fra den gamle gruvebyen i Ny-Ålesund og veien til Sverdrupbyen.

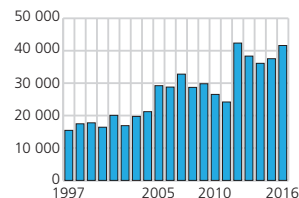
Kulturturisme i Longyearbyen og Pyramiden

Gruve 3 i Longyearbyen ble stengt i 1996, men åpnet for besøkende på guidede turer i 2015.

Fram til 1998 utvant et russisk selskap kull fra gruvene i Pyramiden ved Billefjorden. Stedet er et komplett by- og gruvesamfunn der materielle spor er «frosset» i tid da det ble forlatt i 1998. På det meste hadde det over 1 000 innbyggere, men det sto lenge nesten tomt, mens de senere årene er det ryddet og oppgradert for blant annet turisme. Det er nå et hotell der.

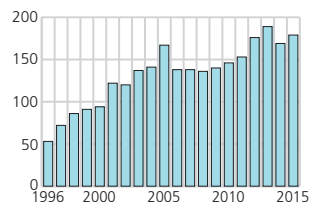
I Barentsburg er det flere hoteller. I det hele tatt satser også russerne mer på turisme på Svalbard.

Turister på oversjøiske reise

Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

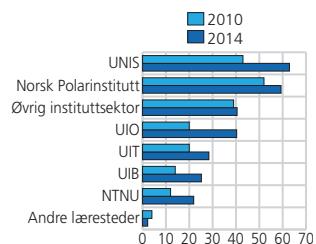
Antall steder cruisepassasjerer har gått i land

Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

Mer forskning, flere studenter

Antall norske forskningsårsverk på/relatert til Svalbard

Kilde: Norsk polarforskning - forskning på Svalbard. NIFU Rapport 37/2015

Forskning for kunnskap og bosetting

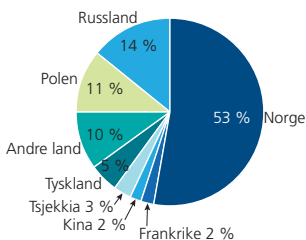
Forskning på Svalbard har lange tradisjoner, og allerede fra 1800-tallet utviklet det seg en systematisk utforskning av øygruppen. I tillegg til å være viktig for kunnskapsutvikling er forskning blitt et stadig viktigere virkemiddel for å opprettholde permanent bosetting og aktivitet på Svalbard. Lokaliseringen er gunstig for studier av ulike prosesser i Arktis, og det er her noen av de globale endringene i klima og miljø merkes raskest. Forskningsaktiviteten er i dag betydelig, og tverrfaglighet og internasjonalt samarbeid står sentralt. Svalbard er verdens nordligste sted med moderne fasiliteter, infrastruktur og logistikk for forskning.

Norge er største forskernasjon ...

Norge er den viktigste forskernasjonen på Svalbard. Det ble utført 303 norske forskningsårsverk på øygruppen i 2014, mot 208 årsverk i 2010 og 133 i 2006. Tallene inkluderer både årsverk utført på Svalbard og årsverk utført på fastlandet basert på materiale/data innhentet på Svalbard.

Beregninger viser at det ble brukt anslagsvis 535 millioner kroner på Svalbard-forskning i 2014. Universitetssenteret på Svalbard (UNIS), Norsk Polarinstitutt og universitetene i Tromsø og Oslo er de viktigste norske forskningsinstitusjonene.

Andel forskerdøgn på Svalbard. 2014

Kilde: Norsk polarforskning - forskning på Svalbard. NIFU Rapport 37/2015

... så følger Russland og Polen

Det ble i 2014 registrert at norske og utenlandske forskere tilbrakte i overkant av 61 000 døgn på Svalbard, en økning på 56 prosent fra 2010. Den samlede tiden brukt på Svalbard-forskning er imidlertid langt høyere, blant annet fordi hel- og halvautomatiske målestasjoner kan gi grunnlag for mye forskning, selv om forskeren har tilbrakt få døgn på Svalbard.

Forskere fra nærmere 30 land var involvert i forskningsaktiviteter på Svalbard i 2014. Nordmenn sto for 53 prosent av forskerdøgnene, etterfulgt av Russland og Polen. Til sammen står disse tre landene for 78 prosent av forskningsaktiviteten.

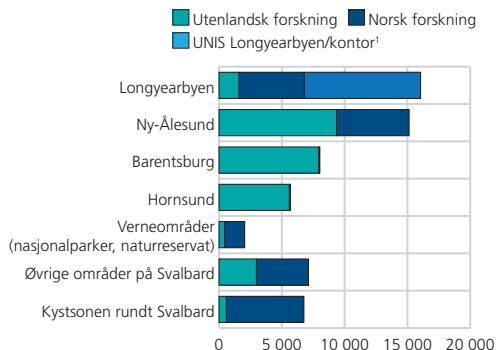
Mest forskning i Ny-Ålesund og Longyearbyen

Ny-Ålesund og Longyearbyen står for rundt 25 prosent av forskerdøgnene hver. Også Barentsburg og Hornsund er viktige forskningssteder, i tillegg til at en god del av forskningen også foregår i felt eller fra forskningsfartøy. Mesteparten av forskningen i Longyearbyen er norsk, mens utenlandsk forskning stort sett foregår i Ny-Ålesund eller andre deler av øygruppen.

Geovitenskapelige publikasjoner dominerer

Tallet på vitenskapelige publiseringer som omhandler Svalbard, har økt kraftig. På 1990-tallet ble det gitt ut rundt 100 publikasjoner hvert år, i de senere årene har produksjonen ligget mellom 280 og 300. Nesten halvparten

Antall norske og utenlandske forskerdøgn. 2014

¹ UNIS' forskerdøgn i Longyearbyen som ikke er feltbasert.
Kilde: Norsk polarforskning – forskning på Svalbard. NIFU Rapport 37/2015

Flere forskningsinstitusjoner – flere steder

Det er to hovedsentre for forskning på Svalbard: Longyearbyen og Ny-Ålesund, men også i Barentsburg og Hornsund forskes det mye. Etter 1964 ble Ny-Ålesund bygd opp som et senter for internasjonal arktisk forskning og miljøovervåking. Der har nå 14 institusjoner faste stasjoner. I 1993 kom Universitetssenteret på Svalbard (UNIS) i Longyearbyen, blant andre institusjoner er Norsk Polarinstitutt, EISCAT-Svalbard Radaren (fra 1996) og Svalbard Satellittstasjon (SvalSat, fra 1999). Svalbard forskningspark, etablert i 2005, samlokaliserte utdannings- og forskningsinstitusjonene i Longyearbyen. Expedition SINTEF har et feltlaboratorium i Svea. Svalbard globale frøhvelv, etablert i 2008, skal bidra til å sikre plantelivet på jorden, til nytte for både bønder, foredlere og forskere.

En rekke russiske institusjoner er involvert i forskning i Barentsburg, det meste knyttet til det russiske vitenskapsakademi, Roshydromet og Polar Marine Geological Research. Det polske vitenskapsakademi har en forskningsbase i Hornsund.

av publikasjonene omhandler geovitenskapelige emner. Norske forskere har i de siste årene stått for i underkant av 30 prosent av publikasjonene.

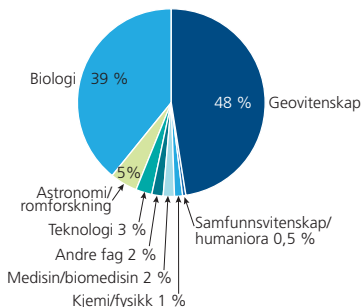
Utenlandske studenter tiltrekkes av arktiske fag

Universitetssenteret på Svalbard (UNIS) ble grunnlagt som en stiftelse av de fire eldste universitetene i Norge i 1993. Universitetet tilbyr ulike kurs på mastergradsnivå og doktorgradsnivå. Kursene omhandler arktisk biologi, arktisk geologi, arktisk geofysikk og arktisk teknologi.

Antallet studenter har økt kraftig de siste fem årene, og nærmere 700 studenter fra over 40 land er tilknyttet universitetssenteret. De første årene var de fleste studentene fra Norge, men i dag er utenlandske studenter i flertall. Mange av de utenlandske studentene kommer fra de nordiske landene, men andelen ikke-nordiske studenter er økende. Det er omtrent like mange kvinnelige som mannlige studenter.

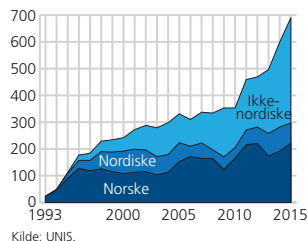
Studentene er gjerne på Svalbard fra to uker til et halvt år av gangen, og mange returnerer flere ganger. Kursene varer fra to uker til to år. Det er en målsetting for universitetet at studentene skal være på Svalbard i lengre perioder, og andelen studenter som tar hele semestre eller hele grader på Svalbard, er økende.

«Svalbard-artikler», etter fagfelt. 2012-2014

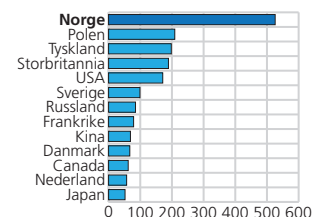
Kilde: Norsk polarforskning – forskning på Svalbard. NIFU Rapport 37/2015

Nasjonaliteter representert ved UNIS' studenter

Kilde: UNIS.

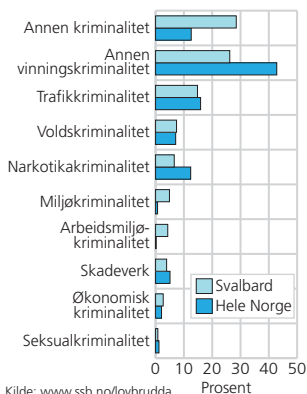
«Svalbard-artikler», etter land. 2012-2014

Kilde: Norsk polarforskning – forskning på Svalbard. NIFU Rapport 37/2015

Lovens kalde arm

Andel anmeldte lovbrudd, etter lovbruddsgruppe. 5-årig gjennomsnitt (2010-2014)

Kilde: www.ssb.no/lovbrudda

Norske lover og bestemmelser regulerer livet på øygruppen. Svalbardloven gir prinsippene for norsk lovgivning der og slår fast at Svalbard er en del av kongeriket Norge. I stor grad gjelder de samme lover og forskrifter på Svalbard som ellers i Norge. En del offentlig-rettlig lovgivning gjelder likevel ikke, og det er også gitt egne bestemmelser for Svalbard, både i lover og forskrifter. For eksempel finnes det en egen miljøvernlov med tilhørende forskrifter for Svalbard. Det kreves verken visum eller arbeids- og oppholdstillatelse for å reise til Svalbard. Utlendingsloven gjelder ikke, og Svalbard inngår ikke i Schengensamarbeidet. Det er imidlertid en forutsetning at man har et sted å bo og kan forsørge seg selv.

Forskrifter som gjelder for Svalbard. 2016

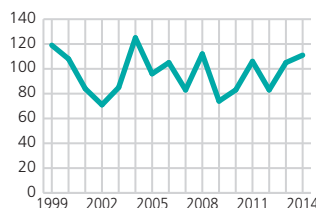
Miljøforskrifter	12
Verneforskrifter	13
Andre forskrifter	9

Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

Stor variasjon i antallet anmeldte lovbrudd

Det siste tiåret har antallet anmeldte lovbrudd med Svalbard som gjerningssted ligget på mellom 74 og 111. Selv om de årlige variasjonene kan være store, har kriminalitetsnivået på Svalbard vært relativt stabilt de siste 10–15 årene. Tallene er for små til å kunne tallfeste anmeldte lovbrudd per 1 000 innbyggere på Svalbard, men tallet er lavere enn på fastlandet. I majoriteten av sakene hvor det kom til straffereaksjoner ble det idømt forelegg.

Antall anmeldte lovbrudd

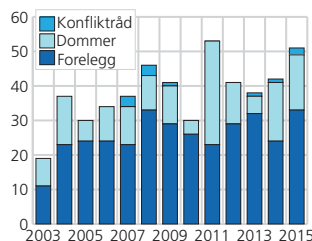

Kilde: www.ssb.no/lovbrudda

Annerledes kriminalitetsbilde

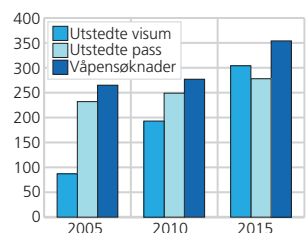
Kriminaliteten på Svalbard er forskjellig fra den vi finner i Fastlands-Norge. Sammenliknet med fastlandet er det en lavere andel vinningskriminalitet på øygruppen. Andelen narkotikasaker er svært lav, men det er en høyere andel anmeldte arbeidsmiljø saker og miljølovbrudd. Det siste henger trolig henger sammen med strengere miljølovgivning i svalbardmiljøloven.

Antall straffereaksjoner (unntatt forenklede forelegg)

Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

Våpen, visum og pass

Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

Vielser, våpen og visum

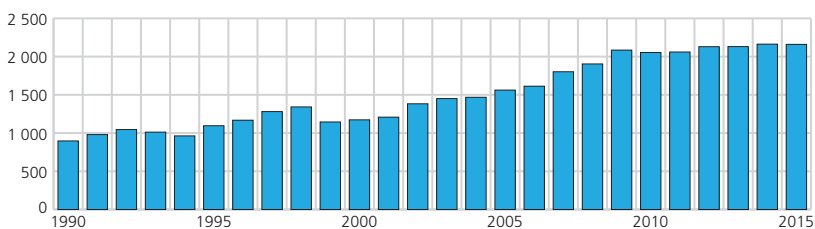
Sysselmannen på Svalbard er Regjeringens øverste representant på øygruppen og er samtidig politimester. Utover politiarbeidet som er knyttet til kriminalitet, har Sysselmannen de siste fem årene årlig utført 800-950 politiforvaltningssaker. Dette innebærer utstedning av politiattester, visum, pass samt behandling av våpensøknader. Sysselmannen er også lokal rednings-sentral der redning og beredskap er en av hovedoppgavene.

Sysselmannen har også samme myndighet som en fylkesmann på fastlandet, og miljøvern og ulike administrative oppgaver ligger innenfor myndighetsområdet. Det er for eksempel Sysselmannen som vier folk på Svalbard, gir separasjonsbevillinger og innvilger skilsmisses. Det ble foretatt 31 vigslar på øygruppa i 2015. Mange av dem som gifter seg er tilreisende par.

Et snøscooterliv

Det er også Sysselmannen som registrerer biler og regulerer snøscootertrafikken. Det er nesten like mange snøscootere i Longyearbyen som det er beboere (vel 2 100 i 2015), og tall fra levekårsundersøkelsen i Longyearbyen i 2009 viste at om lag 70 prosent av husholdningene på Svalbard har én eller flere snøscootere. Bruk av snøscootere i nasjonalparker og andre verneområder er regulert av Sysselmannen. Det har de siste årene stort sett vært mellom 10 og 30 dispensasjoner i året for kjøring med snøscooter i nasjonalparker. Disse dispensasjonene omfatter opp til 100 snøscootere. I tillegg gis det dispensasjoner årlig for tilreisende til snøscooterkjøring utenfor forvaltningsområde 10, et område på det sentrale Spitsbergen der tilreisende kan ferdes på egen hånd uten å melde fra til sysselmannen.

Registrerte snøscootere (beltemotorsykel)

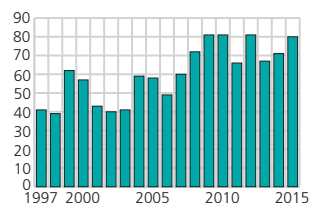
Kilde: www.ssb.no/bilreg

Selv om det bare er omtrent 50 km vei i og rundt Longyearbyen, og ingen veier mellom bosettingene, er det likevel om lag 1 500 registrerte person- og varebiler (kjøretøy med ZN-kjennemerke) på Svalbard.

Alltid beredt

Ikke alle turer ut i Svalbards villmark skjer uten problemer. Årlig utfører Sysselmannen, som lokal redningssentral, 50–80 redningsoppdrag, stort sett jevnt fordelt mellom ambulanseoppdrag med helikopter og andre redningsoppdrag.

Redningsoppdrag

Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

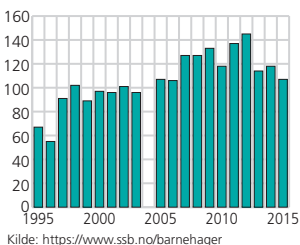
Mye til forskning, lite til helse og sosial

Fra «company town» til folkestyre

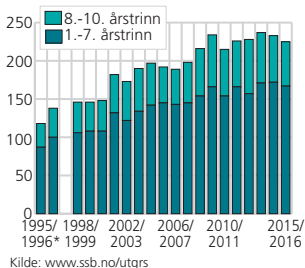
Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS opprettet Svalbard samfunnsdrift AS i 1988 for «å drive og videreutvikle de norske lokal-samfunn på Svalbard».

1. januar 2002 ble Longyearbyen lokalstyre opprettet, og alle aksjene i Svalbard samfunnsdrift AS ble overført fra staten.

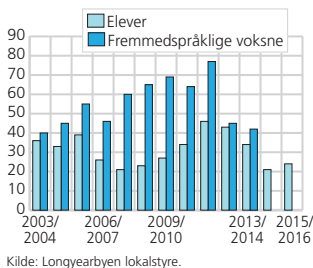
Barn i barnehager

Elevet i grunnskoleutdanning

Elevet i videregående opplæring

Longyearbyen lokalstyre og Sysselmannen

Bortsett fra pleie og omsorg har lokalstyret innenfor sitt myndighetsområde de fleste oppgavene som ellers i landet utføres av kommuner og fylkeskommuner. Sysselmannens hovedoppgaver er innenfor miljøvern og politi, men ansvarsområdet dekker også en rekke andre oppgaver som ellers i landet utføres av ulike statlige etater.

Barentsburg

Barentsburg har eget sykehus, barnehage og skole samt kultur- og idrettsbygg.

Full barnehagedekning

Det er rundt 110 barn i barnehagene i Longyearbyen, fordelt på tre barnehager med vel 40 ansatte (2015). Barnehagene finansieres gjennom foreldrebetaling, statstilskudd og lokale tilskudd. Barnehageloven gjelder ikke på Svalbard, men foreldrebetalingen følger likevel regjeringens makspris. Høsten 2010 hadde Svalbard full barnehagedekning.

Mangfoldig grunnskole

Skolen i Longyearbyen omfatter både grunnskole, videregående skole, skolefritidsordning, kulturskole og norskopplæring for fremmedspråklige voksne. Tidligere har skolen vært drevet av staten, men fra og med 1. januar 2007 overtok Longyearbyen lokalstyre driftsansvaret. Vel 50 ansatte, fordelt på 46 årsverk, jobbet på skolen i 2013.

Arktisk pensum

Antallet grunnskoleelever på Longyearbyen skole har økt fra 114 elever i 1993 til 225 høsten 2015. Skolen har brukt mye tid på å utarbeide lokale læreplaner, som blant annet legger mer vekt på det arktiske og Svalbards geografiske beliggenhet.

Antallet elever på videregående nivå på Longyearbyen skole har variert mellom 20 og 40 elever. Skolen tilbyr hvert år studiespesialiserende fag, men studieprogrammene som tilbys, er avhengig av elevmassen. Det er årlig også mellom 50 og 80 voksne som følger skolens undervisning i norsk med samfunnskunnskap.

Kultur i Arktis

Under Longyearbyen skole ligger Kulturskolen, som driver opplæring i musikk, dans, drama og kunst. Skolen har hatt mellom 70 og 130 elever i året. Hver innbygger i Longyearbyen er nesten 20 ganger i Svalbardhallen, en flerbruksidrettshall, og besøker folkebiblioteket om lag 8 ganger i året. Hver Longyearbyen-beboer var nesten tre ganger på kino i 2013.

Ikke pleie- og omsorgstjenester

Det tilbys ikke pleie- og omsorgstjenester på Svalbard, og norsk helse- og sosiallovgivning gjelder ikke fullt ut på øygruppen. Norske bosatte beholder tilknytningen til sin hjemkommune på fastlandet, og det er denne kommunen som skal være ansvarlig for ytelser innenfor sosial- og helsesektoren og ved behov for pleie- og omsorgstjenester. Det vil si at Longyearbyen ikke er

tilrettelagt som et sted man kan bo hele livet, men et sted man kommer til for å jobbe.

Sykehus og barnevern

Sykehuset i Longyearbyen er et akuttmedisinsk sykehus som gir helsetjenester til fastboende og tilreisende. Det er et lite sykehus med seks senger og vel 20 ansatte. Lokalstyret har en barne- og familietjeneste som skal ivareta de oppgaver som tradisjonelt ligger under barneverntjenesten på fastlandet. Den mottok 7-8 meldinger hvert av de siste årene, gjennomsnittlig 12 undersøkelser ble foretatt og 8 barn fikk hjelp i form av tiltak.

Offentlig forvaltnings utgifter og inntekter

Offentlige inntekter fra skatter og avgifter dekker i dag rundt 40 prosent av utgiftene til administreringen av Svalbard. Det resterende finansieres ved overføring fra statsbudsjettet. De relative lave skatteinntektene skyldes at skattesatsene på Svalbard er lave. I 2015 var satsen for arbeidsinntekt kun 8 prosent opp mot 1,1 millioner kroner, og 22 prosent av det som eventuelt oversteg dette beløpet. Skattenivået for selskaper er dessuten vesentlig lavere enn ellers i Norge, og det kreves ikke inn merverdiavgift.

I tillegg til utgiftene i Svalbardregnskapet, har flere statlige etater en viss del av sin virksomhet på Svalbard. Utgiftene knyttet til disse delene dekkes gjennom etatenes kapitler på statsbudsjettet. Denne delen av offentlige utgifter på Svalbard er om lag like stor som den som brukes av Sysselmannen, Longyearbyen lokalstyre og andre offentlige instanser på å administrere Svalbard.

Totalt var de offentlige utgiftene på Svalbard i underkant av 900 millioner kroner i 2015. Til sammenlikning var tilsvarende utgifter på landsbasis om lag 1 500 milliarder kroner.

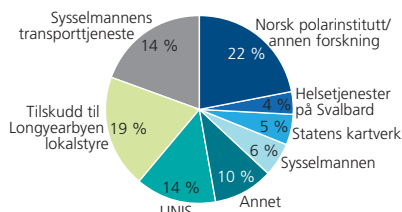
35 prosent av midlene anvendes til forskning og utvikling, mens på landsbasis er andelen nærmere 2 prosent. Samferdsel, som i hovedsak består av Sysselmannens helikoptertjeneste, legger beslag på 14 prosent av offentlige utgifter på Svalbard. Bare i underkant av 5 prosent av offentlige midler på Svalbard brukes til helsetjenester og sosiale tjenester, mens på landsbasis er andelen nærmere 60 prosent.

Svalbardbudsjettet

Hvert år overføres statlige midler til Svalbard over Svalbardbudsjettet og ulike fagdepartementers kapitler på Statsbudsjettet.

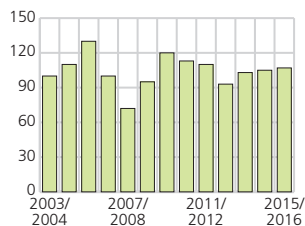
Det meste av statistikken i dette kapitlet er om Longyearbyen. Statistikk om offentlig forvaltning gjelder norsk forvaltning og hele Svalbard.

Offentlig forvaltnings utgifter på Svalbard. 2015

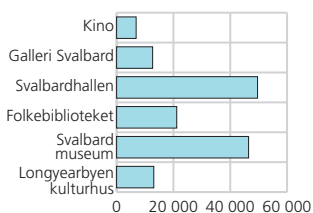
Kilde: <https://www.ssb.no/offseksvalbard>

Elever i Kulturskolen

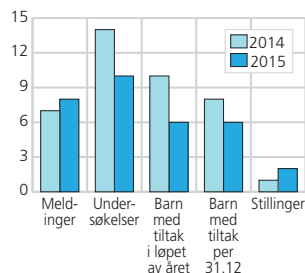
Kilde: Longyearbyen lokalstyre.

Besøk, kulturinstitusjoner. 2015

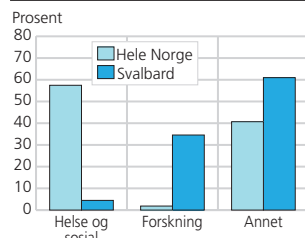
Kilde: Longyearbyen lokalstyre og Svalbard museum.

Barnevern i Longyearbyen

Kilde: www.ssb.no/barnevern

Offentlige utgifter etter formål

Kilde: www.ssb.no/offseksvalbard og www.ssb.no/offinnut

Mer statistikk og analyse

Svalbardstatistikk

Dette er Svalbard er en populær framstilling av samfunn, natur og miljø på øygruppen. Den er utarbeidet på basis av både Statistisk sentralbyrås og andres statistikk og analyser.

Under www.ssb.no/svalbard finner du statistikk og analyser med utdypende og detaljert informasjon om temaer som er behandlet kortfattet i dette heftet.

Nøkkeltallsiden www.ssb.no/svalbard/nokkeltall/Svalbard gir dessuten en samlet oversikt med tekst, inngang til sentrale tall, lenker til historisk statistikk i SSB og til eksterne nettsteder om Svalbard.

Dette er Norge

Faktaheftet *Dette er Norge* presenterer tall fra en rekke områder og prøver å gi et overblikk over det norske samfunnet og utviklingen de siste årene.

De 21 kapitlene dekker til sammen store deler av det norske samfunnet. Publikasjonen består, som *Dette er Svalbard*, av tekst, tabeller og figurer og skal være lett å lese og forstå.

Nedlasting og bestilling

Dette er Svalbard og *Dette er Norge* kan lastes ned fra www.ssb.no

Publikasjonene er gratis, og trykt versjon kan bestilles på e-post: salg-abonnement@ssb.no

Spørsmål om statistikk?

SSBs informasjonstjeneste svarer på spørsmål om statistikk og hjelper deg til å finne fram på ssb.no. Ved behov hjelper vi deg til å finne riktig fagperson, og vi svarer også på spørsmål om europeisk statistikk.

E-post: informasjon@ssb.no

Telefon: 21 09 46 42

© Statistisk sentralbyrå, desember 2016

Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

ISBN 978-82-537-9414-3 (trykt)
ISBN 978-82-537-9415-0 (elektronisk)
ISSN 2535-2393 (trykt)
ISSN 2535-2407 (elektronisk)